

“OZOD SHARAFIDDINOV – BUYUK O‘ZBEK MUNAQQIDI SIFATIDA”**Ergashev Davron Ulug‘bek o‘g‘li**

*O‘zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti,
Xalqaro va audiovizual jurnalistika fakulteti,
San‘at jurnalistikasi 1-bosqich talabasi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada o‘zbek adabiyotining yorqin vakili adabiyotshunos, adabiy tanqidchi O‘zbekiston qahramoni Ozod Sharafiddinovning faoliyati haqida fikr va mulohazalar berilgan.*

Kalit so‘zlar: *Vatan, adabiyot, tanqidchi, tarjimon, tanqidchilik, tarjima.*

Kimligimdan, yosh-u qariligimdan, kasb-u korimdan qat‘i nazar. Bilamanki, mensiz Vatanimning nimasidir kemtik, noto‘is bo‘lib qoladi. Ayni chog‘da shuni ham bilamanki, Vatanim menga ko‘proq kerak. Vatan mensiz yashashi mumkin, lekin men Vatanisiz yashay olmayman!, degan edi

Ozod Sharafiddinov

Vatan bizning hayotimizdagi eng katta qadriyat. Har bir farzand ulg‘aygan makonini rivoji va ravnaqi uchun kichik bo‘lsada hissa qo‘shishi, yorqin kelajagi uchun mas‘uliyat hissini tuymog‘i lozim. Zero, Ona bittadir Vatan yagona. Ozod Sharafiddinov jannatmakon yurtimizning haqiqiy xalqsevar, vatanparvar farzandidir. Umri davomida “O‘lsam ayrilmasman quchoqlaringdan” degan ibora hamrohi bo‘lgan. Vatanga bo‘lgan muhabbatini uzoq yillik samarali mehnatlarida ko‘rishimiz mumkin. Mustaqillik yillarida Ozod Sharafiddinov ham adabiy tanqidchi, ham tarjimon, ham jamoat arbobi sifatida ulkan ishlarni amalga oshirdi. Vatan tuyg‘usining sehrli qudrati bilan o‘z xalqining e‘tibori va e‘zozini qozondi.⁴⁷

Hayotni yorqin jilolarda aks etishi, avvalo, yozuvchi ijodkorga bog‘liq sanaladi. Insonlar nigohida oddiydek ko‘rinadigan har bir narsa, voqea va hodisalar qalam ahlining mahorati tufayli o‘quvchi-kitobxonlarga turli emotsional ekspressivlikni yetkazib berish uchun xizmat qiladi. Ijodkor o‘z ichki his-tuyg‘ularini o‘zi tomonidan yaratilgan ijodiy ishlari orqali ochib berishga harakat qiladi. Ijtimoiy borliq ijodkorni faqatgina ilhomlantiradi, lekin o‘sha ilhomdan mohirona foydalangan ijodkorgina o‘z kitobxonlariga va atrofdagilariga o‘sha ilhomning turli xildagi bezaklariniyu, ta’sir xususiyatlarini yetkazib bera oladi, xolos.

Adabiyotshunos, adabiy tanqidchi. Ozod Sharafiddinov 1929-yil 1-martda Qo‘qon shahrida tug‘ilgan, O‘rta Osiyo Davlat universiteti (hozirgi O‘zMU) filologiya fakultetini

⁴⁷ <https://n.ziyouz.com/portal-haqida/xarita/maqolalar/ozod-sharafiddinov-millatni-uyg-otgan-adib>

tugatdi (1951). Moskvada aspiranturani tugatdi, Ozod Sharafiddinov filologiya fanlar nomzodi ilmiy darajasini oldi (1955).

Ozod Sharafiddinov o'zbek adabiyoti uchun poeziya muammolari bilan shug'ullangan, o'zbek she'riyati va uning holati haqida adabiy-tanqidiy maqolalar yozdi va bu maqolalar o'zbek adabiyoti uchun katta imkoniyat beradi. O'sha davrdagi ilmiy-ijodiy, adabiy-tanqidiy izlanishlari "Zamon. Qalb. Poeziya" (1962) asarida o'z aksini topgan. XX asrning 60-80 yillarida u Cho'lpon hayoti va ijodini targ'ib qilishga intildi. Ozod Sharafiddinov o'zbek adabiyotining Oybek, G'afur G'ulom, Abdulla Qahhor, Shayxzoda, Mirtemir, Zulfiya singari namoyandalari haqida adabiy portretlar yaratdi: "Iste'dod jilolari" (1976), "Adabiy etyudlar" (1968), "Abdulla Qahhor" (1988), "Birinchi mo'jiza" (1979). Ozod Sharafiddinov ijodida o'zga adabiyotlar namoyandalari ijodi haqida yaratilgan "Yalovbardorlar" (1974) adabiy-tanqidiy ocherklar kitobi muhim o'rin egallaydi.⁴⁸

Ozod Sharafiddinov XX asrning 60- yillaridan XIX asrgacha bo'lgan o'zbek adabiy jarayonidagi holatlarni "Talant – xalq mulki" (1979), "Adabiyot – hayot darsligi" (1981), "Go'zallik izlab" (1985), "Haqiqatga sadoqat" (1988), "Sardaftar sahifalari" (1999), "Prezident" (2003) singari asarlarida aks ettirdi.

Ozod Sharafiddinov hayotni ilm va adabiyotga baxshida etgan inson deb aytish mumkin. Mustaqillik yillarida Ozod Sharafiddinov ham adabiy tanqidchi, ham tarjimon, ham jamoat arbobi sifatida ulkan ishlarni amalga oshirdi. "Cho'lpon" (1991), "Cho'lponni anglash" (1994) kitoblari, "E'tiqodimni nega o'zgartirdim" (1997) asarlarida munaqqidning estetik prinsiplari aks etgan. Keyingi yillarda Ozod Sharafiddinov o'zbek adiblari, madaniyat-san'at arboblari, olimlar haqida o'nlab maqolalar yozdi. U jahon adabiyotining ko'plab namoyandalari asarlarini o'zbek tiliga tarjima qildi. "Ko'lmak suvda quyosh parchasi" (Fransuza Sagan), "Qadimgi xitoy nasri namunalari", "Monumental targ'ibot" (VI. Boynovich), "Al-ximik" (Paulo Koel'o) singarilar.⁴⁹

Ozod Sharafiddinov ijodining cho'qqisi "Ijodni anglash baxti" (2004) kitobidir. Unda o'zbek adabiyotining jahon adabiy jarayonida tutgan o'rni va ilmiy-ma'naviy o'zanlari tadqiq etib berilgan.⁵⁰

Taniqli adabiyotshunos, munaqqid professor Ozod Sharafiddinov adabiy bahs hamda munozaralarda o'z fikri, o'z talqini va tanqidiy qarashlari bor takrorlanmas shaxs. Biz ulardan Ona Vatanga sadoqat, adabiyotga cheksiz muhabbat, kasbga nisbatan fidoiyligni o'rganishimiz kerak. Ustoz umri davomida Vatanga bo'lgan muhabbat pokiza, oliyjanob, beminnat bo'lmog'i, har qanday maqtanchoqlikdan, sun'iylikdan xoli bo'lmog'i kerakligini ta'kidladilar. Ozod Sharafiddinov shunday deb aytgan edi:

O'zbekning dovrug'ini eshitmagan, O'zbekiston degan jannatmonand yurtning ta'rifidan xabar topmagan bir jon qolmasin. Faqat O'zbekman deb gerdayganimizda, shu

⁴⁸ O.Sharafiddinov. Adabiyot – hayot darsligi. Toshkent, —G'afur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti, 1981.

⁴⁹ http://mustaqillik.uz/pages/Ozod_Sharafiddinov

⁵⁰ Ozod Sharafiddinov Ijodni anglash baxti 2004.

go'zal yurtning ravnaqiga qo'shgan jinday hissamiz uchun qaddimizni tik tutib gerdayib qo'yaylik. Yuqoridagi misralarga amal qilishimiz kerak.

Ozod Sharafiddinov tabiatida katta olimlarga xos bag'rikenglik va mardlik bor. O'zini o'zi taftish qila olish, hatto chigitday kamchiligi bo'lsa-da, uni ochiq tan olish maqomiga hamma ham ko'tarila bilmaydi. Ayniqsa, dunyoqarashlar evrilishga yuz tutgan, alg'ov-dalg'ovli bir pallada "nega men e'tiqodimni o'zgartirdim", deya o'ziga savol berish uchun odam, avvalo, mard bo'lishi kerak. O'z ilmiy maqola yoki kitoblarida yozib qo'yilgan, o'z vaqtida to'g'ri tuyulgan, vaqt o'tishi bilan o'zgargan fikrlar haqiqatini tan olish ham chinakam jo'mard olimga xos fazilatdir. Ozod Sharafiddinov ijodiga nazar tashlanganda bunday ibratga munosib o'rinlar yaqqol ko'rinadi. Xususan, "Adabiyot yashasa — millat yashar" maqolasida Cho'lponning "Sho'ro hukumati va sanoe nafisa" maqolasini shoirning "inqilobni ijobiy kutib olganining dalili" sifatida, "daho"ning "ayrim asarlari ta'sirida yozilgan" asar degan taxminni ilgari surganini, yangi manbalar bilan tanishgandan keyin esa fikri o'zgarganini ochiq-oydin yozadi. Holbuki, bu faktlarni birov so'ragan emas, kimdir buni topib tanqid ham qilgan emas. Mabodo, shunday bo'lgan taqdirda ham Ozod aka emin-erkin: "Ey birodari aziz, borib falon maqolamni o'qigin...", deya maslahat bergan bo'lardi. Zotan, o'zining yozgan maqolasidagi past-baland gaplarni olimning o'zidan ko'ra yaxshiroq biladigan odam yo'q. Ozod aka o'zi mansub avlod olimlari, xususan, Hamzayu Fitratlar ijodini o'rganganlar o'z ijod yo'llariga bir nazar tashlashlari foydali bo'lishini bilgani bois bir maqolasida: "Nima ham deyish mumkin — hech kimni majburlab tavba-tazarru qildirib bo'lmaydi, bu ish har kimning vijdoniga havola", degan bag'oyat o'rinli va ibratli fikrni yozgan edi.⁵¹

Ozod Sharafiddinov biz yosh avlodga tengsiz adabiy meros qoldirgan. Turli to'plamlardagi maqolalar, kirish so'zlar va so'ngso'zlar, suhbatlar, alohida chop etilgan asarlar, tarjima asarlari ustozni nihoyatda barakali, sermahsul ijod qilganidan dalolat beradi. O.Sharafiddinov kitobxonlarni asar o'qishga, badiiy adabiyotdan bahramand bo'lishga da'vat qilgan. Ijodkor badiiy adabiyot orqali o'tmish bilan birga bugungi kunimizni yaxshiroq anglab olishimizga ishongan. "Adabiyot insonga olam haqida bilim berish bilan birga, ayni choqda, uning ruhiy olamini boyitishga, uning qalbida umumbashariy ma'naviy e'tiqodlarning barg yozishiga ko'maklashadi." — degan edi olim.

Ozod Sharafiddinovning "Iste'dod xalq mulki" degan iborasi mag'rur jaranglaydi. Olim serqirra ijodkor, odil inson, xalq farzandlarini adabiyotni tushunishga o'rgatgan buyuk ustozdir. Ozod Sharafiddinovning faoliyatini o'rganish bizga munaqqidning o'ziga xos maktabi bilan yaqindan tanishish, targ'ib qilish imkonini beradi. Vatanga muhabbat har birimizga berilgan ulug' ne'mat ekanligini bot-bot takrorlagan ustozimiz o'zining haqqoniy so'zi, iroda va matonati bilan yurtodoshlarimizga, avvalambor biz yoshlarga ibratdir.

Ozod Sharafiddinov o'zbek adabiyotga katta hissa qo'shganligi uchun Beruniy nomidagi Davlat Mukofoti laureati (1970), "Buyuk xizmatlari uchun" (1999), "Mehnat

⁵¹ <https://www.ziyouz.com/portal-haqida/xarita/maqolalar/bahodir-karim-ozod-so-z-sharafi>

shuhrati” (1997) ordenlari sohibi. 2002-yil 23-avgustda “O‘zbekiston qahramoni” unvoni bilan taqdirlangan.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. <https://n.ziyouz.com/portal-haqida/xarita/maqolalar/ozod-sharafiddinov-millatni-uyg-otgan-adib>.
2. O.Sharafiddinov. Adabiyot – hayot darsligi. Toshkent, “G‘afur G‘ulom” nomidagi adabiyot va san‘at nashriyoti, 1981.
3. http://mustaqillik.uz/pages/Ozod_Sharafiddinov.
4. Ozod Sharafiddinov “Ijodni anglash baxti”. Toshkent, “Sharq” nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi 2004.
5. <https://www.ziyouz.com/portal-haqida/xarita/maqolalar/bahodir-karim-ozod-so-z-sharafi>